

M. I. Kuz'mickoj, A. A. Vatazhinoy.- M.: Izd-vo CIJeTIN, 1971.

6. **Miakushko O.** Psykholohichniy suprovod korektsiino-reabilitatsiinoho navchannia ditei shkilnoho viku z pomirnoiu rozumovoiu vidstalistiu// NAPN Ukrainy, Instytut spetsialnoi pedahohiky /Naukovo-metodychniy posibnyk . – K.: Pedahohichna dumka, 2012.

7. **Synov V.M., Matvieieva M.P., Khokhlina O.P.** Psykholohiia rozumovo vidstaloj dytyny: pidruchnyk. – K. : Znannia. – 2008. – 359 s. – s. 65-98, 172-251, 325-334.

8. **Sumarokova V., Javkin V.** Opyt social'noj adaptacii gluboko umstvenno otstalyh v dnevnom centre psihonevrologicheskogo Varshavskogo instituta // Defektologija.- 1975.- № 6.

9. **Solov'jov I.M.** O pamjati imbecilov.- M.: Izd-vo CIJeTIN, 1972.

10. **Khokhlina O.P.** Pro pidkhid do rozrobky pedahohichnoho zabezpechennia vykhovannia, rozvytku ta spriannia sotsialno-pobutovii adaptatsii ditei z pomirnoiu ta tiazhkoiu rozumovoiu vidstalistiu. // Zbirnyk naukovykh prats KPDU /.-2006.- s. 223-226.

11. **Shipicyna L. M.** «Neobuchaemyj» rebenok v sem'e i obshhestve. Socializacija detej s narusheniem intellekta. — 2-e izd., pererab. i dopoln. — SPb.: Rech', 2005. — 477 s.

Хайдарова О.С. Про подход к проблеме развития и обучения детей с умеренной умственной отсталостью.

Статья посвящена результатам теоретического анализа литературы относительно особенностей развития познавательной, эмоциональной, личностной и двигательной сферы детей с умеренной умственной отсталостью.

На сегодня, изменения в контингенте специальной школы, рост численности учащихся с умеренной умственной отсталостью поставили серьезные вопросы относительно педагогической работы, усиления коррекционной направленности учебной деятельности с детьми, имеющими умеренную умственную отсталость, разработки учебного содержания, соответствующего оценивания знаний с учетом их особенностей и тому подобное. Существует несоответствие между требованиями и реальным состоянием обеспечения адекватных условий обучения и развития детей с умеренной умственной отсталостью, которые характеризуются недоразвитием всех психических процессов. Поэтому, определение характерных особенностей познавательных процессов детей с умеренной умственной отсталостью является актуальной проблемой, для того чтобы адекватно подобрать средства коррекционного воздействия, которые бы активизировали познавательные процессы младших школьников с умеренной умственной отсталостью, а также стимулировать их познавательную деятельность. Очерчены перспективы дальнейших исследований по данной проблеме.

Ключевые слова: дети с умеренной умственной отсталостью, коррекционная работа, обучение, развитие, познавательная деятельность.

Khaidarova O.S. On the approach to the problem of the development of children with moderate mental retardation.

The article is devoted research of features of cognitive, emotional, personal and motor areas of children with moderate mental retardation. Defined approaches to the areas of pedagogical influence on this category. Outlined the prospects for further research on this issue.

Changes in the numbers of special schools, the growth in the number of students with moderate mental retardation has posed serious questions about the pedagogical work, enhance correctional educational activities with children with moderate mental retardation, the development of training content, appropriate grading based on their characteristics, and the like. The defining characteristic of cognitive processes of children with moderate mental retardation is an actual problem, in order to adequately pick the intervention that intensified cognitive processes of younger students with moderate mental retardation, as well as stimulate their cognitive activity.

Keywords: children with moderate mental retardation, remedial work, teaching, development, cognitive activity.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2016 р.

Статтю прийнято до друку 06.06. 2016 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Шеремет М. К.

УДК 376:373.2-056.34(092)

Ханзерук Л. О., Волошин І.

ДОШКІЛЬНА ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІКА У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ І. Г. ЄРЕМЕНКА

Статтю присвячено 100-річчю від дня народження видатного українського вченого, олігофренопедагога, доктора педагогічних наук, професора, автора понад 100-та наукових праць з різних питань спеціальної педагогіки І. Г. Єременка. Зроблено спробу систематизувати погляди дослідника на проблему раннього та дошкільного виховання розумово відсталих дітей. Показано, що вчений розглядав дошкільну олігофренопедагогіку як самостійну галузь наукового знання, яка має пропедевтичний характер, значні можливості для вивчення особливостей розвитку дітей, пошуку найбільш ефективних засобів корекції, а також вироблення науково обґрунтованої системи їх використання на ранньому етапі життя дитини. Автори висловлюють переконання, що у намаганні розвивати сучасну науку і практику, молоді вчені ще довго звертатимуться до праць І. Г. Єременка як невичерпного джерела наукової вірогідності, творчості та глибокої поваги до людини.

Ключові слова: наукова спадщина І. Г. Єременка; дошкільна олігофренопедагогіка; творчий підхід до праці.

Наукова спільнота України відзначає 100-річчя від дня народження Івана Гавриловича Єременка у дуже складний, проте героїчний час. Образ ученого – людини надзвичайної скромності - для нащадків видається справді героїчним. Героїзм в науці, на нашу думку, полягає в тому, що викладаючи власні погляди, концепції та теорії, кожен вчений усвідомлює, що з розвитком науки, вони обов'язково втратять свою новизну, на зміну їм придуть нові думки. Однак, це не зупиняє дослідницьку працю вченого, він продовжує віддавати своє життя пошуку наукової істини.

Разом з тим, у кожній науковій галузі є дослідники, внесок яких має непересічне значення для розвитку наукового пізнання. В українській олігофренопедагогіці такою особистістю виступає постать Івана Гавриловича Єременка – доктора педагогічних наук, професора, автора понад 100-та наукових праць, серед яких монографії, посібники, підручники [1, с.155-156].

На урочистому засіданні кафедри психокорекційної педагогіки, присвяченому 100-річчю від дня народження вченого, академік Синьов В. М. підкреслив, що горизонт наукових інтересів І. Г. Єременка розпросторився від теоретичних проблем загальної та спеціальної педагогіки, методології до методики дидактичних досліджень. Міжнародна наукова спільнота нині послуговується фундаментальними дослідженнями автора щодо уроку в загальноосвітній спеціальній школі, диференційованого навчання, підвищення пізнавальної активності розумово відсталих школярів, діагностики їхніх навчальних можливостей, специфіки працездатності, розвитку моральних якостей (правдивості) тощо.

Дослідник жив і працював у час, коли дошкільна олігофренопедагогіка лише започатковувалась як наукова галузь. Проте, погляди І. Г. Єременка на питання виховання розумово відсталих дітей у ранньому і дошкільному віці не просто залишаються актуальними, а потребують вдумливого прочитання, постійного повернення до них у намаганні розвивати сучасну науку та практику в сучасних умовах. Зроблені вченим висновки дозволяють стверджувати, що він випередив свій час, оскільки авторське бачення змісту дошкільної освіти розумово відсталих дітей, безперечно, сприяло розробці сучасної концепції спеціальної дошкільної освіти.

Так, вже у другій половині 60-х років минулого століття І. Г. Єременко піднімає важливі питання пропедевтики та ранньої корекції порушень у психофізичному розвитку дітей. Наголошуючи на особливій пластичності та сенсильності (авторська інтерпретація) дошкільного віку як закономірності, що повною мірою властива дітям з легкою розумовою відсталістю, дослідник підкреслює переваги ранньої корекції. Він констатує, що можливості компетентного вивчення природи порушення, з'ясування труднощів і перешкод, які виникають на шляху розвитку дитини, можливі тільки в умовах суспільного дошкільного виховання. Такі умови дозволяють своєчасно визначити найбільш результативні засоби корекції, виробити науково обґрунтовану систему їх використання на ранньому етапі життя дитини. Завдяки цьому відкриваються можливості попередження, поширення і посилення впливу порушення на різні сторони психіки. Як бачимо, думки І. Г. Єременка повною мірою узгоджуються з сучасним баченням дослідниками проблеми ранньої інтервенції / втручання, що дозволяє вбачати у трактуваннях автора теоретичні передумови для розвитку цього актуального підходу.

Зрозуміло, що здобутки вченого у галузі дошкільної олігофренопедагогіки були закономірним результатом тривалого та різнобічного процесу наукового осмислення психічного недорозвинення у дітей. Ним були підготовлені та видані лекції з проблем порушеного розвитку, розраховані на просвітницьку роботу з батьками, педагогами, працівниками дошкільних закладів тощо. Цікаво відмітити, що вони мали на меті не лише підвищення педагогічної просвіти батьків, а й накреслювали перспективні шляхи запобігання недолікам у психічному і фізичному розвитку дітей [3].

Як прихильник профілактичного характеру спеціальної педагогіки та психології, І. Г. Єременко здійснював глибокий аналіз факторів, які важливо враховувати для попередження і подолання порушень у розвитку дітей. Одним із найкращих запобіжних заходів він вважав здоровий організм матері та батька, а також міцну сім'ю. У цьому зв'язку, вчений надавав особливого значення праці як принципу розумного життя, а найсприятливіші умови для охорони здоров'я вбачав у відсутності надмірностей в усіх сферах існування людини. На його думку, до попередження порушень у дітей пряме відношення має визначення доцільності шлюбу осіб із захворюваннями, які можуть викликати порушення дитячого розвитку. Турботу про запобігання порушень дитячого розвитку він вважав за необхідне посилювати як у період вагітності жінки, так і після народження дитини. Не менше значення мають перші роки життя

малюка. Тільки своєчасна увага до порушень розвитку у дитини та застосування спеціальних педагогічних засобів, констатував учений, запобігатимуть поглибленню дефекту, обмежуватимуть його негативну дію на подальший розвиток.

Актуальні на сучасному етапі розвитку науки сімейно-центрований підхід та педагогічну компетентність батьків, зрозуміло, дещо в іншій термінологічній інтерпретації, І. Г. Єременко не просто декларує. Ключовою тезою автора у здійсненій ним дефектологічній просвіті батьків була наступна: вразливість і чутливість нервово-психічної організації дитини раннього віку до різних зовнішніх впливів відкриває великі можливості для успішного застосування спеціальних медико-педагогічних засобів, особлива роль тут належить батькам, їх вірі у власні сили [3].

Керуючись такою науковою позицією, вчений надає рекомендації батькам щодо змісту виховання дитини раннього віку з психічним недорозвиненням, особливо наголошуючи на врахуванні характеру та глибини порушення. Це дозволяє йому зробити важливий висновок: «Найважливішою умовою правильного виховання розумово відсталі дитини у сім'ї є своєчасне виявлення у неї ознак і глибини порушень інтелекту, від того наскільки правильно це буде зроблено, залежить успіх наступного виховання» [3, с. ....].

Цікавими та своєчасними видаються міркування вченого щодо проблематичності встановлення порушення інтелекту у дитини раннього віку. Сучасна рання діагностика порушень психофізичного розвитку керується тим, що прояви відхилень у розвитку, які прямо не пов'язані з сенсорними дефектами, не можна оцінювати однозначно: як і неврологічні симптоми, вони недостатньо специфічні, майже недиференційовані і можуть складати різні симптомокомплекси. Саме тому, в ранньому віці значно ускладнена диференційна діагностика загального недорозвинення мовлення, легкого ступеню розумової відсталості, затримок психічного розвитку тощо. Психолого-педагогічна симптоматика зазначених відхилень у досліджуваному віковому періоді розроблена недостатньо. Для усунення таких труднощів І. Г. Єременко рекомендував систематичний медичний супровід та уважне спостереження за розвитком дитини у сім'ї. Об'єктом уваги батьків має бути вся особистість дитини, її поведінка, просування вперед у своєму розвитку, реагування на зовнішнє оточення тощо. Ніщо не повинно проходити повз увагу.

Аналізуючи природу розумової відсталості, автор особливого значення надає тому факту, що «негативний вплив захворювань центральної нервової системи в ранньому віці позначається на всьому організмі та його функціях, поширює свою дію на мовлення, мислення, сприймання, пам'ять, увагу, емоції, волю тощо» [3, с. 11]. За таких умов найбільш ураженими виявляються вищі психічні процеси (узагальнююча та абстрагуюча функції мислення і мовлення). Констатуючи помітний вплив гранично конкретного, інертного і малопродуктивного мислення на інші психічні процеси дитини та її діяльність, дослідник звертає увагу на недостатність емоційно-вольової сфери дітей (одноманітність емоцій, відсутність тонких відтінків переживань, невмотивований перехід від одного настрою до іншого). Розвиваючи погляди класика олігофренопедагогіки Едуарда Сегена та його послідовників, вчений застерігає, що недооцінка впливу недорозвинення вищих пізнавальних процесів на волю та цілеспрямовану діяльність дітей зумовлює зниження спрямовуючої сили розуму, імпульсивність, а надалі - недостатнє обмірковування дітьми власних вчинків.

Викладаючи власні міркування щодо організаційних аспектів функціонування спеціальних дошкільних закладів освіти, І. Г. Єременко підкреслює, що чітке регламентування життя розумово відсталі дитини (режим дня) в таких умовах має непересічне коригуюче значення. Воно зумовлене створенням зовнішнього динамічного стереотипу, який і полегшує пристосування дитини до нових умов життя. Однак, вчений застерігає, що процес пристосування не здійснюється автоматично. Враховуючи особливості нейродинаміки (сповільненість / розгальмованість), дітям важко перебувати у загальному ритмі життя дошкільного закладу. З огляду на це, першочергового значення набуває організація поведінки дитини (забезпечення особистих потреб; побудова взаємин з іншими людьми та організація спільної діяльності).

Треба пам'ятати, що умови життя розумово відсталі дитини в дошкільному закладі виступають для неї надмірними подразниками і вимагають мобілізації усіх захисних і пристосувальних механізмів. Враховуючи значущість адаптації дитини до життя в закладі, яка пов'язана зі змінами та перебудовою

звичної поведінки, дослідник вимагав від педагогів дотримання поступовості, обережності та терплячості у взаємодії з нею. Він застерігав від надраннього максимального завантаження дітей різними складними завданнями і видами діяльності, без урахування вікових і психофізичних можливостей. Учений радив керуватися у взаємодії з дитиною не тим, що вона може засвоїти, інтенсивно тренуючись, а тим, яких духовних сил це від неї вимагатиме. Тому, в організації режимних моментів неприпустимі: надмірна заорганізованість, розумове перенавантаження і недостатність рухових навантажень (гіподинамія). І. Г. Єременко, як теоретик уроку, сформулював дидактичні вимоги до проведення занять з розумово відсталими дошкільниками, особливий характер яких зумовлений несформованістю у них навичок організації дій та вкрай низьким рівнем самостійності [2].

На нашу думку, ці рекомендації дослідника потребують особливої уваги у зв'язку з запровадженням варіативності форм організації дошкільної освіти сьогодні. Адже, якщо в умовах інклюзивної освіти, до прикладу, дитина потрапить у неадекватні умови щодо організації ритму її життя, це не тільки не матиме корекційного значення, а й суперечитиме ідеї розвитку в цілому.

Для сучасної практики інклюзивного навчання надзвичайно цікавими видаються також погляди І. Г. Єременка на дітей, інтелектуальне порушення у яких зумовлене травматичними та іншими ураженнями мозку, що не супроводжуються стійкими порушеннями розумової діяльності. Припускаючи можливості навчання таких дітей у загальноосвітніх школах, учений розглядає створення охоронного режиму і забезпечення постійного лікарського нагляду як важливі умови освітнього середовища.

Всебічний розвиток дитини з інтелектуальним порушенням, на відміну від умовнонормативного варіанту розвитку, як відомо, реалізується з урахуванням корекційно-виховних завдань. На глибоке переконання вченого, забезпечуючи у доступних формах навчання розумово відсталих дошкільників санітарно-гігієнічних навичок і умінь із самообслуговування, розумове, моральне, трудове, естетичне і фізичне виховання, фахівець основну увагу повинен спрямовувати на організацію життя і побуту дітей, формування у них навичок поведінки і налагодження адекватних взаємин, орієнтування їх у природних явищах і соціальному оточенні.

Позиціонуючи вітчизняний підхід до формування мисленнєвої діяльності як найбільш специфічної у розвитку розумово відсталих дітей, І. Г. Єременко вбачав шлях формування наочно-дійового мислення у самостійному орієнтуванні дітей у проблемних практичних завданнях і ситуаціях. Випробування власних сил дитини у мисленнєвому попередженні способу практичних дій з використанням необхідних знарядь (дістати предмет, який знаходиться високо, використовуючи стілець тощо) і сьогодні залишається стрижнем методичного підходу до формування елементарних форм мисленнєвої діяльності. Основні завдання з розвитку наочно-дійового мислення вирішуються у процесі ознайомлення дітей з навколишньою дійсністю, на заняттях з розвитку елементарних математичних уявлень, у процесі розвитку мовлення, зображувальної діяльності, на заняттях з ручної праці тощо. У цих випадках створюються можливості для вирішення такого складного завдання як переведення зовнішніх розгорнутих дій дітей, спочатку у вербальний, а потім і в розумовий план, на основі поєднання перцептивних, практичних і розумових дій [2].

Враховуючи низький рівень орієнтування в навколишньому середовищі і надзвичайну бідність життєвого досвіду розумово відсталих дітей раннього віку, вчений вважає за необхідне розпочинати навчання у формі орієнтування у навколишній дійсності: спочатку - у безпосередній, а згодом - у все більш віддаленій, яку не можна безпосередньо споглядати. Розвиток орієнтування слід здійснювати шляхом збагачення дітей уявленнями і враженнями про реальну дійсність, повідомляючи їм корисну і різноманітну інформацію про предмети і явища реальної дійсності, а також коригуючи невірні засвоєні факти. Одночасно важливо надавати дітям перші орієнтири щодо форм поведінки людей, а також їх моральних якостей.

Звертаючись до методичного забезпечення корекційно-розвивального процесу в умовах дошкільного закладу, особливого значення вчений надає ігровій формі роботи та організації практичних дій дітей. На його думку, мала питома вага ігор у життєдіяльності дитини суттєво збіднює її духовний світ, не сприяє інтенсивності загального розвитку. Враховуючи це, надто важливо створювати умови, в яких діти поступово набувають умінь самостійно створювати ігрові ситуації та діяти у відповідності з ними. Організація самостійного виконання розумово відсталими дітьми ігрових дій повинна

здійснюватися на ґрунті живого інтересу до іграшки і бажання гратися з нею [2].

Викладаючи погляди на трудове виховання, вчений констатує, що охоплення дітей різними видами праці (господарсько-побутовою, працею в природі, ручною працею тощо) дозволяє широко використовувати всі можливості для корекції властивих розумово відсталим дітям недоліків. Розширюючи традиційні види дитячої діяльності та збагачуючи їх новим змістом, фахівець розширює діапазон корекційного впливу та сприяє всебічному розвитку дитини.

І. Г. Єременко наголошував на важливості формування у розумово відсталих дошкільників естетичного ставлення до навколишнього світу. Цікаво, що аналізуючи зміст роботи у цій галузі, вчений звертає особливу увагу на використання засобів естетичного виховання (зокрема, музики, зображувальної діяльності тощо) з метою корекції відхилень у емоційній сфері, емоційної рівноваги, позитивного настрою тощо. Розмірковуючи над рекомендаціями вченого, можна вважати його прихильником терапевтичного бачення мистецтва у роботі з розумово відсталими дітьми. Безперечно, про арттерапевтичний підхід, який набув поширення у сучасній корекційній педагогіці та психології, у дошкільному віці треба говорити з обачністю, однак забезпечувати основу його подальшого запровадження надзвичайно важливо.

Роль корекційно-виховної роботи у дошкільному віці, обґрунтовану І. Г. Єременком, глибоко висвітлює експериментальне дослідження, результатом якого стала розробка системи роботи, спрямованої на визначення готовності розумово відсталих дітей до навчання у школі [4]. У результаті проведеного дослідження вдалось виділити діагностично значущі показники, що дозволяють виявляти у дітей знання, вміння і навички, ступені орієнтованості у довкіллі, рівень розвитку кмітливості, швидкості практичних і розумових дій, працездатності.

Неодмінною умовою забезпечення ефективності роботи з виховання розумово відсталих дітей, на думку вченого, слугує добре поставлене вивчення всіх сторін особистості (ступеню порушення інтелекту, рівня сформованості пізнавальних здібностей, особливостей прояву характерологічних рис, емоційного стану, фізичного розвитку, міжособистісних стосунків тощо). Результати такого вивчення надалі склали основу пошуку найбільш результативних способів здійснення індивідуального підходу до дітей. Очевидно, така увага до вивчення дітей старшого дошкільного віку була пов'язана із запровадженням у практику диференційованого навчання – масштабного українського наукового проекту, здійсненого під керівництвом І. Г. Єременка у 70-х роках ХХ століття.

Перебуваючи у стані постійного наукового пошуку, знаходячи відповіді на складні запитання, які поставали в той час перед олігофренопедагогією, вчений звертався і до проблем, які потрібно було вивчати. Так, одне з ключових невіршених питань, яке турбувало дослідника, і сьогодні звучить надто актуально – «як виводити розумово відсталу дитину із стану соціальної пасивності, індиферентності ... формувати у неї активність, самостійність, ініціативність, якою мірою можливо допускати її самостійність» [2, с. 323].

Людина науки, І. Г. Єременко розумів, що у найближчому майбутньому перед фахівцем постануть нові проблеми, будуть потребувати переосмислення і розвитку класичні положення та висновки, неодмінно з'явиться відчуття дефіциту знань, а, отже, і потреба їх подальшого поповнення і розширення. Вчений вірив у вітчизняну школу дефектології, вірив у своїх учнів та майбутні покоління науковців. Він передбачав, що на новому, більш високому рівні власної педагогічної освіти, молоді науковці переосмислюватимуть основні положення дефектологічної науки, які отримають нове значення. Для цього він закликав бути відкритими до нового й невичерпного джерела збагачення своїх знань, власного досвіду, а також досвіду колег. Справжній фахівець може багато зробити лише в тому випадку, коли він не просто буде розуміти сутність проблем, а коли зуміє забезпечити творчий підхід до своєї праці.

Використана література:

1. Дефектологічний словник: навчальний посібник / В. І. Бондар, В. М. Синьов / за редакцією В. І. Бондар, В. М. Синьов. – К.: «МП Леся», 2011. – С. 155-156.
2. Єременко І. Г. Олігофренопедагогіка / І. Г. Єременко // Учебное пособие для студентов специальности №2111 «Дефектология» педагогических институтов. – К.: Вища школа, 1985. – С. 294-324.
3. Єременко І. Г. Аномалії у дітей / І. Г. Єременко. – К.: Знання. 1966. – 45 с.
4. Єременко І. Г., Турчинська В. Е. Готовність розумово відсталих дітей до навчання в допоміжній школі / І. Г. Єременко, В. Е. Турчинська - К.: Радянська школа, 1981. – 103 с.

5. Колесник І. П., Бондар Є. О. Іван Гаврилович Єременко / І. П. Колесник, Є. О. Бондар // Внесок викладачів кафедри психокорекційної педагогіки у розвиток історії вітчизняної корекційної освіти: навчальний посібник / за редакцією І. П. Колесника, Г. С. Пionтківської. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 37-41.
6. Основи спеціальної дидактики / За редакцією доктора педагогічних наук, професора І. Г. Єременка. – 2 вид. перероб. – К.: Радянська школа, 1986. – 200 с.

References

1. Defektolohichny slovnyk: navchalny posibnyk / V. I. Bondar, V. M. Synov / za redaktsiyeyu V. I. Bondarya, V. M. Synova. – К.: «MP Lesya», 2011. – С. 155-156.
2. Eremenko I. H. Olyhofrenopedahohyka / Y. H. Eremenko // Uchebnoe posobyе dlia studentov spetsyalnosti №2111 «Defektolohyia» pedahohycheskykh ynstytutov. – К.: Vyshcha shkola, 1985. – С. 294-324.
3. Eremenko I. H. Anomalii u ditei / I. H. Yeremenko. – К.: Znannia. 1966. – 45 s.
4. Eremenko I. H., Turchynska V. E. Hotovnist rozumovo vidstalykh ditei do navchannia v dopomizhnii shkoli / I. H. Yeremenko, V. E. Turchynska - K.: Radianska shkola, 1981. – 103 s.
5. Kolesnyk I. P., Bondar E. O. Ivan Havrylovych Yeremenko / I. P. Kolesnyk, Ye. O. Bondar // Vnesok vykladachiv kafedry psykhokorektsiinoi pedahohiky u rozvytok istorii vitchyznianoi korektsiinoi osvity: navchalnyi posibnyk / za redaktsiieiu I. P. Kolesnyka, H. S. Piontkivskoi. – К.: NPU imeni M. P. Drahomanova, 2014. – С. 37-41.
6. Osnovy spetsialnoi dydaktyky / Za redaktsiyeyu doktora pedahohichnykh nauk, profesora I. H. Yeremenka. – 2 vyd. pererob. – К.: Radianska shkola, 1986. – 200 s.

Ханзерук Л.О., Волошин І. Дошкільна олигофренопедагогіка в научному наслідді І. Г. Єременка

Стаття посвячена 100-летию со дня рождження известного українського ученого, олигофренопедагога, доктора педагогічних наук, професора, автора більше 100-та научних робіт по різним вопросам спеціальної педагогіки І. Г. Єременка. Сделано попытку систематизувати взгляды исследователя на проблему раннього и дошкільного виховання умовно отсталых детей. Показано, что ученый рассматривал дошкільную олигофренопедагогіку как самостоятельную сферу научного знания, которая имеет пропедевтический характер, значительные возможности для изучения особенностей развития детей, поиска наиболее эффективных средств коррекции, а также разработки научно обоснованной системы их использования на раннем этапе жизни ребенка. Авторы высказывают убежденность, что, движимые желанием развивать современную науку и практику, молодые ученые будут еще долго обращаться к трудам І. Г. Єременка как неиссякаемому источнику научной достоверности, творчества и глубокого уважения к человеку.

Ключевые слова: научное наследие І. Г. Єременка; дошкільна олигофренопедагогіка; творческий подход к труду.

Khanzeruk L. O., Voloshyn I., Pre-school Correctional in the scientific heritage I.H.Yeremenko

This article is devoted to the 100th anniversary from the birth of outstanding Ukrainian scientist, Correctional Lecturer, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, author of more than 100 scientific publications and on various aspects of special education І. H. Yeremenko. An attempt to systematize the researcher looks at the problem of early and pre-school education of mentally retarded children. It is shown that the scientist considered pre-school correctional as an independent branch of scientific knowledge that has propaedeutic character, considerable scope for learning children' characteristics, finding the most effective means of correction, and to develop science-based system using them at an early stage of life. The authors express their conviction that efforts to develop modern science and practice of young scientists for a long time and apply to works of І. H. Yeremenko as an inexhaustible source of scientific credibility, creativity and a deep respect for the man.

Keywords: scientific heritage І. H. Yeremenko; Pre-school Correctional; creative approach to work.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016 р.

Статтю прийнято до друку 02.06. 2016 р.

Рецензент: д.п.н., акад. Синьов В.М.

УДК 376-053.2:616-085-056.265

Чередніченко Н.В., Карпенко О.М.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ ІЗ СИСТЕМНИМИ ВАДАМИ МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються основні теоретичні положення, що лежать в основі психолінгвістичного підходу до діагностики та корекції системних мовленнєвих порушень у дітей. Розкрито психолінгвістичну структуру мовленнєвої діяльності, схарактеризовано її психологічні механізми – загальнофункціональні та специфічні мовленнєві, а також нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку. Наголошується, що повноцінна мовленнєва діяльність забезпечує засвоєння та використання мови індивідуумом, що дозволяє виділити відповідно її лінгвістичний і комунікативний компоненти. Розроблений науковцями психолінгвістичний аналіз структури мовленнєвої діяльності та її психофізіологічних механізмів дозволяє з нових методологічних позицій підійти до аналізу, діагностики, класифікації мовленнєвих порушень, розробки змісту і методів диференційованого корекційного навчання, основні напрями якого викладено у даній статті.

Ключові слова: психолінгвістика, психолінгвістичний підхід, мова, мовлення, мовленнєва діяльність, психологічні механізми, лінгвістичний та комунікативний компоненти, системні порушення мовлення, загальне недорозвинення мовлення.